

vívótoronyokról indultak általános támadásra. A feltűnő az volt, hogy utóljára az ostromhoz nem szokott szápi egységek egy részét is támadásra vezényelték. Így érezhetővé vált, hogy a válság már nagyobb a támadók táborában, mint a municiójában és számában is megcsappant védelem sorai között. Ennek elismerése volt az is, hogy augusztus 28-án Ibrahim kezdeményezte a tárgyalásokat, de azoknak semmiféle eredményük nem volt török szempontból addig, amíg a nagyvezír a meghódolást erőltette. Amikor a nagyvezír első diplomáciai kísérletei is kudarcot vallottak, akkor egy utolsó, általános támadást indítottak Kőszeg ellen, amely a krónikák szerint valamennyi között a leghevesebb volt. A janicsároknak csaknem sikerült betörniük az 1532-ben épített Rókafook-bástyánál (Hóhár-torony). Erre reagált olyan elementáris erővel a kőszegi templomok menedékét kereső köznép olyannyira, hogy azt a támadó törökök félreértették és visszahőköltek a falakról. Erre a jelenetre szötte Paolo Givio olasz történétíró a Szent Mártonról szóló legendát, amit olyan érthetetlen cinizmussal forgattak ki utóbb a védelem megcsúfolására.

Ennek az utolsó rohamnak az elültével hívta aztán Ibrahim pasa a sebesült Jurisics Miklóst a török táborba, aki felmérte helyzete tarthatatlanságát, az áldozatok és a veszteségek nagyságát, de nem volt tudomása az Ibrahim körül kialakult súlyos válságról. Pedig nem volt véletlen, hogy korábban azt a feltételt szabták a kőszegi kapitánynak, hogy akkor menekül meg, ha 2000 forintot fizet a janicsárságnak. A nagyvezír így akarta kielégíteni a janicsárokat. Nyilván az Ibrahimmal szembeni bizalmatlanság jele volt az is, hogy közvetlenül a békekötés után a janicsárparancsnok újabb követelésekkel állt elő a városba visszatérő Jurisicsal szemben. Nyilvánvaló, hogy a török hadvezetés és a janicsárok közt támadt súlyos ellentéték kényszerítette Ibrahim pasát a békétárgyalásokra.

Sem a török, sem a nyugat-európai, sem a magyarországi források nem írtak arról, hogy ez a békekötés a zászlók kitűzésének jelképes megadási ceremóniájával ment volna végbe. Ez csupán Istvánffy Miklós csaknem száz esztendővel később megjelent történeti munkájában olvasható. Szulejmán szultán ezen az utolsó napon már nem a kőszegi, hanem a szakonyi (Sopron vármegye) táborban tartózkodott. Itt értesült a kőszegi egyezségről.

A török hadsereg tehát a Rábán átkelve teljes stratégiai kudarcot szenvedett Nyugat-Dunántúl, Szlavónia, az örökös tartományok ellenállása miatt. Ebben lett Kőszeg is főszereplő. Szó sem lehetett ezután, hogy Szulejmán megütközzön a Bécs alatt állomásozó és szeptember 4-én mustrát tartó, egyesített keresztény hadakkal. A szultáni sereg Sopron, Kismarton érintésével Bécsújhely alatt délnek fordult, hogy végigpusztítsa az örökös tartományok határvidékét. Csak most bosszulta meg magát igazán a Habsburg-hadvezetés elhamarkodott, erőltetett törekvése, hogy mindent Bécs körül kell koncentrálni, hiszen a védtelen tartományokon szinte akadálytalanul vonult végig a török. A keresztény hadak figyelmét pedig a Linzig portyára küldött 12 ezer fős akindzsi hadsereg kötötte le, nem vevén észre, hogy a főszereg tulajdonképpen azért áldozta fel őket, hogy észrevétlen égerutat nyerve az egyesített keresztény hadak orra előtt. A behívott tatárság a Mura-vidéken kapott alkalmat a szabad rablásra és hadizsákmány beszerzésére. Ezzel az 1532-es hadjárat véget ért anélkül, hogy a két nagy ellenfél, V. Károly és Szulejmán császár hadai összecsaptak volna, erejüket megmérték volna. A keresztény hadak is dolgavégezetlenül vonultak vissza. V. Károly nem kívánt beleavatkozni I. Ferdinánd és Szapolyai János különharcába.

Ha történetírásunk egyszer vállalkozik az 1532-es hadjárat monografikus összefoglalására, figyelembe kell vennie azokat az új szempontokat is, amelyek alapján Kőszeg ostromát és a nyugat-magyarországi ellenállást mérlegeltük. Reméljük, bizonyítani tudtuk e vázlatos értékelés alapján az egymás mellett közölt kétféle összefoglaló közül a második hiteles voltát. A hivatkozásoktól ezúttal eltekinttünk, hiszen az ünnepi forráskiadványban bárki utánanézhethet az itt felsorolt tényeknek. Legfeljebb annyit tehetünk még hozzá, hogy a híres, kőszegi 11 órás harangszó nemcsak a kőszegiek, hanem az 1532-es törökellenes ellenállás valamennyi résztvevője emlékére figyelmeztet minket.

Dr. Bariska István

Kétszáz éves a műszaki felsőoktatás a fővárosban

A VI. ötéves terv célkitűzéseinek megvalósításában jelentős feladatok hárulnak legnagyobb mérnökképző intézményünkre, a Budapesti Műszaki Egyetemre. A mérnökképzés és a kutatómunka mindennapi feladataihoz kapcsolódva, 1982-ben az egyetem jubileumot ünnepel. Kétszáz éve, hogy az egyetem jogelődjét, az Institutum Geometrico-hydrotechnicumot megalapították, s ezzel megindult hazánkban az egyetemi szintű mérnökképzés.

Magyarország a Habsburg-birodalom egyéb tartományaitól jelentősen elmaradt a gazdasági és műszaki fejlődésében, az értékes nyersanyagok és a földművelés kedvező lehetőségei azonban jelentős haszonnal kecsgették. Az 1760-as években, a Mária Terézia uralkodása idején kialakult felvilágosult abszolútizmus igyekezett felzárkózni a fejlettebb hatalmi versenytársakhoz, ezért messzemenően az érdekében állt a gazdasági lehetőségek jobb kihasználása. A gazdasági fejlődés és az erőforrások fokozottabb kiaknázása

megfelelő számú és színvonalú műszaki szakembert igényelt: elsősorban a bányászat, az út- és vízépítés, valamint a földmérés területén.

E célkitűzések alapján az intézetet a budai egyetem Bölcsészeti Karán hozták létre. Az alapító rendelkezést II. József 1782. augusztus 30-án írta alá. Az uralkodó részletesen megindokolta az intézmény létesítésének körülményeit. Közölte, hogy a földmérő, vízépítő és mechanikai szakemberekre különösen nagy szükség van Magyarországon, „... ahol az előző századok oly sok háborúja és viszontagságai következtében a birtokviszonyok igen zavarosak, ahol igen nagy területek víz alatt állnak és mocsarasak, ahol a malomgátak igen rosszul vannak építve, a közutak nagyjából elhanyagoltak.”

Az alapító rendelet rögzítette mindazokat a feladatokat, amelyeknek ellátására az okleveles geometernek képesnek kellett lennie, ún. földmérés, vízszabályozás, mocsarak lecsapolása, közutak tervezése és polgári építkezések terveinek elbírálása. E műszaki ismeretek mellett, a végzeteknek gazdasági, mezőgazdasági és jogi ismeretekkel is rendelkezniük kellett. Az egyetem az alapító rendelet szellemében elkészítette a tan- és vizsgarendet, amelyet a Helytartótanács 1783. január 30-án hagyott jóvá. Az oktatás 3 éves volt. A jelentkezőknek felvételi vizsgát kellett tenniük aritmetikai, geometriai, hazai földrajzi, mechanikai, építészeti és mezőgazdasági alapismeretekből. A három év után szigorlat zárta le a tanulmányokat elméletben az alkalmazott matematika fejezeteiből, majd ezt követően a terepen, a gyakorlati ismeretekből. Az intézet, az előírt szigorlatoknak sikeresen megfelelő hallgatóknak latin nyelvű oklevélben a „*geometer approbatus*” címet adományozta.

A Mérnöki Intézet a több mint fél évszázados működése során nagymértékben hozzájárult Magyarország korabeli gazdasági és műszaki fejlődéséhez. Az intézetben végzett mérnökök munkájának eredményeként a XIX. század első felében összesen 4000 km hosszú árvízvédelmi töltés épült, 4,1 millió kh termőterület védelmére elvégezték számos folyó és patak szabályozását. Az intézetben szerzett oklevélet *Vásárhelyi Pál, Beszédes József, Lányi Sámuel, Reitter Ferenc és Vedres István*.

Az intézet fellendülése még egy évtizedig sem tartott. Az ösztöndíjak összegét nem sikerült felemelni, így a kevésbé tehetősek számára szinte lehetetlenné vált a beiratkozás. A nemesi ifjak előtt pedig egyáltalán nem volt vonzó a mérnöki pálya. A kormányzat úgy próbálta megoldani a helyzetet, hogy a tanulmányi időt 1792-ben 3 évről 2 évre csökkentette. S mivel a bölcsészettudományi képzés ideje is csökkent, a gyengébb előképzettség miatt visszaesett a színvonal. Az 1830-as évektől a Mérnöki Intézet gyakorlati célú képzése egyre jobban elkülönült a Bölcsészkar elméleti jellegű oktatásától. Nem fejlődött kellően a felszerelése, csökkent a hallgatók száma. Világossá vált, hogy a további gazdasági előrehaladás, a megindult tőkés ipari fejlődés mérnökigényét a Mérnöki Intézet már nem elégíti ki, új önálló mérnök-képző intézményt kellene létrehozni.

A polgári átalakulásért, az ipari fejlődés meggyorsításáért küzdő reformmozgalom az 1830-as, 1840-es években felvette programjába a technikai oktatás fejlesztését és az önálló magyar polytechnicum létrehozását. A reformmozgalom vezetője, Kossuth Lajos, az ellenzék követelésévé tette az önálló polytechnicum felállítását. A bécsi udvar vezető politikusai azonban nem támogatták a magyar ipar fejlesztését, s így a polytechnicum ügye is halasztódott. A király csak egy középfokú ipartanoda létesítését engedélyezte 1844. június 12-én. Az új intézmény József Ipartanoda néven 1846 novemberében kezdte meg működését.

Az Ipartanoda tanulmányi ideje 3 év volt. Ebből egy év előkészítő, az alaptudományok osztálya. Ennek elvégzése után, a hallgatók három, 2 éves időtartamú osztály (tagozat) között választhattak. A gazdasági osztály a mezőgazdasági, a műtani osztály a műszaki, a kereskedelmi osztály pedig a közgazdasági képzést szolgálta. Az oktatás nyelve magyar volt, a német nyelvet pedig kötelezően hallgatni kellett. Az iskola a rendelkezésre álló néhány helyiségben, szűkös körülmények között működött. Ez akkor vált különösen súlyossá, amikor a második tanévben már mindhárom szakirányú oktatás feltételeit meg kellett teremteni. A felszerelés szintén nagyon gyenge volt. Az alapító rendelet ugyan engedélyezte a Nemzeti Múzeum és az egyetem eszközeinek használatát, de azok sem álltak a kor tudományos és technikai színvonalán.

Az 1848-as polgári forradalom előestéjén tehát – a gazdasági fejlődés igényei, a reformellenzék követelései, a tudományos élet és a gazdasági szakkörök képviselőinek tervei, elgondolásai ellenére – a Selmecbányán működő Bányászati és Erdészeti Akadémián kívül csak az egyre hanyatló Institutum Geometricum és a lényegében középfokú Ipartanoda működött hazánkban, az önálló műegyetemet ekkor még nem sikerült megvalósítani.

A március 15-én kibombart pesti forradalomban jelentős szerepet játszott az egyetemi ifjúság. Az Ipartanodában is viharos események zajlottak: megfogalmazták követeléseiket, amelyeket április 9-én 12 pontban rögzítettek. Követeléseik között volt az Ipartanodának „minél előbb összműegyetemmé (Polytechnicum) átalakítása”, „az intézetnek mindenképp megfelelő épület”, „Egy összműegyetemhez illő minél előbbi tökéletes felszerelés”, „Az összműegyetem igényeinek megfelelő könyvtár”, „Szabad tanítás és tanulhatóság”, továbbá „Az intézet hallgatószámának a tanári ülésekbeni képviselése”.

A forradalom kedvező lehetőségeket teremtett a műszaki felsőoktatás több évtizedes problémáinak megoldására. Eötvös József, az első felelős magyar kormány vallás- és közoktatásügyi minisztere az Ipartanoda „összműintézetévé leendő átalakítása” útján kívánta létrehozni a polytechnikumot. Tervezte, hogy egyesítik a Mérnöki Intézetet és az Ipartanodát, s megbízta az Ipartanoda tanári karát: dolgozza ki az új intézmény működésének tervezetét. A tervezet 1848 júliusában készült el. Ennek előremutató vonása

volt, hogy szigorlatokat lehessen tartani és mérnöki okleveleket adhassanak ki. Törekedtek a szakirányú oktatás bevezetésére a mérnöki, építészeti, gépészeti és vegyészeti területeken.

A forradalom és a szabadságharc idején a mérnökhallgatók és az Ipartanoda idősebb diákjai közül sokan küzdöttek a honvédség soraiban. A szabadságharc leverése után elbocsátották vagy nyugdíjazták az Ipartanoda tanári karának többségét és a Mérnöki Intézet vezetőjét, *Petzelt Józsefet*, s elrendelték, hogy valamennyi tárgyat német nyelven kell előadni.

A Habsburg-abszolútizmus, a centralizációs törekvések és a politikai elnyomás mellett az 1850-es években egyes területeken némi előrehaladást is lehetővé tett. Ferenc József 1850. szeptember 29-én jóváhagyta a Mérnöki Intézet és a József Ipartanoda egyesítését. Nehézséget okozott azonban, hogy az összevont intézmény, a Mérnöki Intézettől eltérően, mérnöki oklevelet nem adhatott ki, a hallgatók túlnyomó többsége pedig sérelmesnek tartotta a német nyelvű oktatást. A gazdasági fejlődés változásokat követelt a műszaki felsőoktatásban. Így került sor az Ipartanoda polytechnikummá fejlesztésére. Az uralkodó az erre vonatkozó rendelkezést 1856. szeptember 30-án hagyta jóvá, s ezzel az intézmény elvileg egyenrangúvá vált a birodalom többi technikai főiskolájával. Mérnöki oklevelet azonban a Polytechnicum sem adott ki, és csak 1860. november 12-től engedélyezték a magyar nyelvű oktatást. Ezután a polytechnicum hallgatói létszáma fokozatosan nőtt.

Az oktatás színvonalának emelését elősegítette a tantárgyak szakok szerinti csoportosítása, amit 1863-ban vezettek be. A reáliskolai oktatás kiszélesítése alapján 1865-ben megszüntették az előkészítő tanfolyamot. A tudományos színvonalról számos kiváló tanár gondoskodott. Közülük *Sztoczek József* a fizika, *Kruspér István* a geodézia neves művelője, *Hunfalvy János* a kor egyik legkiválóbb földrajztudósa, *Kautz Gyula* a közgazdaságtudomány kiemelkedő képviselője és *Szily Kálmán* a mechanika művelője volt.

Az 1867-es kiegyezést követően ismét *Eötvös József* lett a vallás- és közoktatásügyi miniszter, és 1870. április 7-én törvényjavaslatot terjesztett az országgyűlés elé a Műegyetem újjászervezéséről. A Műegyetem új szervezeti szabályzata, a királyi rendelettel 1871. július 10-én lépett életbe. Az egyetemi rang elnyerése az oklevéladási jogot is jelentette. Az akkor kiépült szervezet szilárdnak bizonyult, kisebb módosításokkal az egész korszakban fennmaradt. A Műegyetem hosszú küzdelemben kivívta a doktori cím adományozásának jogát is. Erre 1901-ben kapta meg a királyi jóváhagyást, s 1902. január 16-án már ki is adták az első műszaki doktori oklevelet a Műegyetemen.

1871 és 1875 között a Műegyetemen, a tudományegyetemekhez hasonlóan, tanulmányi szabadság volt érvényben, a hallgatók szabadon választhatták meg, melyik tárgyat kívánják tanulni. A kedvezőtlen tapasztalatok azonban csakhamar világossá tették: a mérnökképzésben a tárgyakat megfelelő sorrendben kell tanítani. 1882-ben már az eszerint előírt tantervek szerint folyt a képzés.

Az oktatásra a szilárd, színvonalas alaptárgyi képzés volt jellemző. A szaktárgyi képzés legsúlyosabb gondja a gyakorlati oktatás gyengéssége volt. Nem volt kielégítő a laboratóriumok műszerezettsége, s kevés volt az oktatási segédzsemyezet száma is. Kétszer vezettek be tantárgyi reformokat, az egyiket 1898-ban, a másikat pedig 1916-ban.

A korszerűsödött egyetemi szervezet és a modern oktatási rendszer eredményeként növekedett a hallgatók száma, változtatni kellett az oktatás körülményein. Előbb lakóházakban béreltek helyiségeket az oktatás céljára, majd 1880-ban a mai Múzeum körúton megkezdtek a Műegyetem építkezéseit. 1882-ben már két épületet át is adtak, később újabb két épület készült el. A hallgatók növekvő létszáma miatt azonban ezek az épületek sem voltak elegendők. Az országgyűlés 1902-ben szavazta meg azokat az összegeket, amelyekből a Műegyetem mai helyén megkezdheték az építkezéseket. A kémiai épület 1904-ben, a fizikai 1905-ben készült el, az egyetem jelképévé vált központi épületet pedig 1909-ben adták át. A könyvtár és néhány tanszéki és laboratóriumi épülettel így módon kialakult a Műegyetem új, most már végleges tömbje.

A Műegyetemen a mérnöki oktatás hírneves professzorai tanítottak akkoriban: *Kherndl Antal*, *Kisfaludy Liphay Sándor*, *Zielinski Szilárd* és *Bodola Lajos*. Az építészprofesszorok közül *Steindl Imre*, a parlament épületének alkotója és *Hauszmann Alajos* vált híressé. A gépészmérnöki tárgyakat oktató professzorok közül *Bánki Donát*nak, a motortechnika és a szárnylapátos vízkerék kutatójának, valamint *Zipernowsky Károlynak*, az elektrotechnika úttörőjének a neve vált az ország határain túl is ismertté. A vegyészmérnöki osztály professzorai közül *'Sigmond Eleket* a talajban, *Wartha Vincét* pedig a magyar kerámiáipar megeremelőjéért tartják számon. A matematikát oktató kiváló professzorok voltak: *König Gyula*, *Kürschák József* és *Rados Gusztáv*.

A hallgatók szociális helyzete nehéz volt. A nagy bérleti díj, a tandíj és a laboratóriumi díj még a jobb módú családokat is erősen megerhelte. Mai értelemben vett kollégiumok egyáltalán nem léteztek.

A dualizmus korában a Műegyetem minden tekintetben előrelépett: szervezete kiépült, korszerű új épületeket kapott, növekedett a tanszékek, az oktatók száma, az egyetemen számos nemzetközi híró professzor oktatott, emelkedett a képzés színvonala, nőtt a hallgatók létszáma. A fejlődés azonban nem számolt fel minden nehézséget, a további előrehaladás feltételeit e korszakban már nem lehetett megeremteni.

A Magyar Tanácsköztársaság forradalmi lendülete mozgásba hozta a felsőoktatást is. A legfőbb célkitűzések között szerepelt a kiváltságos osztályok művelődési kiváltságának felszámolása, új szellem bevezetése az egyetemi oktatásba, az elmaradottság megszüntetése, a szakképzés modernizálása, a

tudományos utánpótlás szervezett nevelése stb. A Tanácsköztársaság tettei, főként pedig koncepciói és tervei igen jelentősek a Műegyetem és az egész magyar felsőoktatás történetében. Rendkívül értékes gondolatokat, gazdag tapasztalatokat nyújtó örökséget hagyott ránk. Különösen fontosak a mérnökképzés reformmunkálatai, melyek közül az építészképzés volt nagyon jelentős, továbbá a folyamatos mérnök-továbbképzés megoldása és a közgazdasági, valamint a szociológiai tárgyak beiktatása a műegyetemi tantervekbe.

Az ellenforradalmi vezetés eltörölte a Tanácsköztársaság előremutató intézkedéseit. A súlyos gazdasági nehézségek miatt a Műegyetem is csak korlátozottan fejlődhetett. Csak kisebb szervezeti változások történtek, s az oktatás tantervei sem módosultak lényegesen. Mélyreható tantervi reform csak 1929-ben volt. Ennek fő indítéka a hallgatók túlterhelése volt, amelyet a technika fejlődését követő, egyre duzzadó tananyag okozott.

A tanulmányi időt 9 félévre emelték fel s bizonyos szakosítást is bevezettek a gépészmérnöki és a mérnöki tantervekben.

1934-ben létesült a József Nádor Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem. Ebben a szervezetbe tartozott a Műegyetem mellett a Közgazdaságtudományi Kar, az Állatorvosi Főiskola, valamint a Bányamérnöki és Erdőmérnöki Főiskola. A szervezet nem illeszkedett az akkori iparszervezethez és a fejlődés új irányzataihoz is nehézkesen alkalmazkodott: a differenciáltabb oktatás, a specializáció kiépítése ellen hatott. Egyetlen új épület készült el csupán ebben a korszakban, az 1935-ben szerveződött Aerodinamikai tanszék, a hozzátartozó laboratóriummal. Az Atomfizikai és Hozzáillékmi Tanszék létesítéséhez az ipar nyújtott segítséget.

Továbbra is jellemző maradt a mérnökképzésben a színvonalas alapképzés és az 1929-ben bevezetett, viszonylag kismértékű szakosítás. Jelentős eredmény volt e korszakban a Mérnöki Továbbképző Intézet létrehozása. Ebben az időszakban is több műegyetemi professzor ért el – a nem kielégítő anyagi feltételek ellenére – kiemelkedő eredményeket. *Zemplén Géza* a szerves kémia, *Kotás Iván* az építészet, *Liska József* a villamosgépek, *Pattanyus Á. Géza* pedig a gépészet területén alkotott maradandót.

A második világháborúban a Műegyetem is hatalmas értékeket veszített. Némely épületeit életveszélyesnek kellett nyilvánítani, tönkrementek a laboratóriumok, találat érte a Központi Könyvtár olvasótermét, nem maradt épen egyetlen tető, egyetlen ablak sem. Budapest felszabadulása után azonnal megindult az újjáépítés. Sok üzem részvételével, a „Munkások a tudományért – tudósok a munkásokért” akció keretében helyreállították a Műegyetemet, megindulhatott az oktatás.

Az oktatás tartalma 1948-ig keveset változott. Az első felsőoktatási reform azonban alapvető változást hozott a Műegyetemen is. Megnyitlak az egyetem kapui a munkásság és parasztság gyermekei előtt, új tanulmányi rendet vezettek be, rendezték a szakosítást, elvégezték a tananyag tartalmi korszerűsítését, kitűzték a gyakorlati oktatás megjavítását és a tanári kar összetételének alakítását, az új szakmai és nevelési követelmények szerint.

A következő években megkezdődött a szocialista felsőoktatás kibontakozása. Önállóvá vált a Közgazdaságtudományi Egyetem, új műszaki egyetemek létesültek Miskolcon és Veszprémben. A Műegyetem szervezete is megváltozott. A korábbi osztályok karokká váltak s megalakult a Villamosmérnöki Kar. 1952-ben különvált az Építőipari Műszaki Egyetem, melyhez 1955-ben karként csatlakozott a Szolnokon működő Közlekedési Műszaki Egyetem.

A nappali képzés mellett létrejött az esti és a levelező oktatás. Folyamatosan új épületeket adtak át, korszerűsítették a laboratóriumok gép- és műszerállományát. Fejlődött a kutatómunka, kiépült a tudományos minősítések új rendszere. 1954–1955-ben új tantervek készültek, meghatározták a képzési célokat.

Az óriási iparfejlesztési lendület azonban hamarosan megtört saját ellentmondásain. A gazdasági haladás megtorpant a nehézipar túlsúlya, az agrárpolitika bizonytalanságai, a felhalmozás nagy aránya, strukturális és irányítási hibák, valamint a szektás, dogmatikus gondolkodás miatt. Az országos politika tényezői a felsőoktatásra is hatottak. A hallgatói létszámok gyors emelkedése megállt, majd visszaesett. A párt politikája 1957 után elkerülte a múlt gazdasági aránytalanságait, politikai merevségét, személyi kultuszát, tisztultabb légkörben, a nemzeti egység szellemében fejlesztette tovább a szocialista társadalmi viszonyokat, hozta létre az egyenletes gazdasági növekedés és a kulturális célkitűzések feltételeit.

Az 1961-ben elfogadott oktatási törvény a felsőoktatásban is hosszú időre megszabta a feladatokat. 1967-ben egyesült a Budapesti Műszaki Egyetem, valamint az Építőipari és Közlekedési Műszaki Egyetem. Megoldották a mérnökök szervezett továbbképzését. A mérnökök tudományos érdeklődését jelzi a műszaki doktori cím és a tudományos fokozatot szerzők növekvő száma. A felszerelést folyamatosan korszerűsítik, nagyon jelentős a mérnök-hallgatók számítástechnikai oktatása. Nagy gondot fordítanak a mérnökképzésben a politikai-gazdasági tárgyak oktatására. A párt és az állam vezetői rendszeresen meglátogatják az egyetemet, tanácskoznak az egyetem vezetőivel, előadásokat tartanak. Az egyetemi társadalmi szervek képviselői részt vesznek az irányításban és a feladatok végrehajtásában. A szociális és sportlétesítmények még nem elégítik ki az igényeket. Az 1981-ben átadott kollégium, az épülő menza és az új tanulmányi épület azonban jelzi, hogy a gazdasági nehézségek időszakában is fejlődik az egyetem.

A Műegyetem kiemelkedő professzorai voltak a felszabadulás után: *Barta István*, *Csáki Frigyes*, *Csűrös*

A jubileum alkalmából a Budapesti Műszaki Egyetem jogosan lehet büszke eredményeire. Az egyetem tervezésén alapuló, megváltozott iparstruktúrájú, társadalmilag átrétegződött, marxista-leninista ideológián alapuló társadalom mérnökei neveli fel úgy, hogy egyre nagyobb technikai és társadalmi követelményeknek feleljenek meg. A jubileum alkalmából az ünnepi megemlékezés mellett a karok tudományos ülésszakot rendeznek. A posta emlékbélyeget ad ki, s kiállításokon emlékeznek meg a múlt jelentősebb eseményeiről és személyeiről.

Dr. Héberger Károly

In memoriam Somogyi Imre

Az idén lenne 80 éves. A túlfeszített munka, szervezetének túlságos elhasználtsága azonban élete délen sírba döntötte. Arról a szegényparaszti világban, vidéki népfiskolákon, népi érdeklődésű diákok körében közismert fiatalemberről van szó, aki a húszas és harmincas években indult el a művelődés útján, majd áldozatos munkát vállalt és végzett a szegényparasztság öntudatra ébresztése ügyében: *Somogyi Imréről*, a „biciklis apostol”-ról emlékezünk ezekben a sorokban.

1925 körül ismerkedtem meg vele a Budapesti Református Keresztény Ifjúsági Egyesület polgári iskolai előkészítő tanfolyamán, ahol esténként 20–30 inasgyerek és kereskedősegéd próbálkozott a művelődéssel, ha már iskola helyett korán kenyérkereső munkába kellett állniuk. Jó fejek akadtak köztük. Ott ült ez a szikár arcú, szigorú nézésű, borzas hajú fiatalember is hallgatóm között, és bár az órák során szerényen és óvatosan hallgatott, a szünetekben csakhamar feltűnt érdeklődésével, továbbvivő kérdéseivel, mohó tudásvágyával. Többet akart tudni tankönyveink anyagánál. Tanítás után a kőő est órákban sokat sétálgattunk, s mivel állás nélküli tanárként sok szabad idővel rendelkeztem, gyakran elkísértem őt a Várhegy alatti Duna-part szobrászműhelyeinek soráig. Ő ugyanis ott lakott *Szamosi Soós Vilmos* szobrász fűtetlen műtermében, s a mester némi irányítása mellett a szobrászattal kísérletezett. Télen, a nulla fok alatti hőmérsékletű hodályban, a kabátja és egy lópokróc volt a takarója. Kosztjáról úgy gondoskodott, hogy időnként hazautazott Abonyba, és onnan hozott magának egy-két hétre való kenyeret meg fűtött szalonnát. Más nem is evett. Lassan odáig fejlődött barátkozásunk, hogy már lakásunkra is feljött beszélgetni, mert a téli utcán nem fagyoskodhattunk. De ha édesanyját ott akarta marasztalni szerény vacsorára, felállt, szabadkozott, nem fogadta el a marasztalást, elment. Gondolom: felfelé törő kispolgároknak tartott bennünket, mert apám nyomdász volt, aki felső fokon iskoláztatta gyermekeit. Nem akart velünk „egy tálból cseresznyézni”. Érzékenységeben valamiféle társadalmi űrt érzett közöttünk, ellenére annak, hogy meg tudtuk érteni egymást. Hetenként én is felkerestem őt a műtermében, és kérésére beszélgető módszerrel német nyelvre tanítottam, meg főként irodalomról beszélgettünk. Közben ő úgy is hasznosította együttlétünket, hogy mellszobrot mintázott rólam. No nem az én kedvemért, hanem mert más modellje nem akadt portrékészítési kísérleteihez. A mű egész jól sikerült, olyannyira, hogy a következő mellszobra modelljéül hűgomat, a fiatal hegedűművésznőt kérte fel. A két gipszszobor a háború során elpusztult ugyan, de az utóbbinak az alkotót és a modellt együtt ábrázoló fényképe már a Magyar Munkásmozgalmi Múzeumban van letétben. Egy nagy szobrárt még láttam később Ilka utcai műtermében, ahol egy talicskát toló, görnyedt hátú kubikos másfélszeres méretű agyagkompozíciója magaslott fölém.

Somogyi Imre azonban a harmincas évek végére művészeti törekvéseit társadalmi reformok előkészítését segítő szocialista politikai tevékenységgel cserélte fel. Saját bőrén tapasztalta, hogy társadalmi változásokra van szükség, s azt is tudta, hogy ezek a változások politikai agitáció nélkül nem mennek végbe. Paraszti sorból emelkedett ki: érthető, hogy a parasztság felszabadításának ügyét érezte magáénak. A szegényparasztság gazdasági megerősödését igyekezett előmozdítani kertgazdasági ismeretek széles körű terjesztésével, közben azonban beszélgetései és előadásai a paraszti osztályöntudat ébresztéséi is végezte. Benne is lobogott az a felelősségtudat, amely nagy író kortársaiban, Veres Péterben, Illyés Gyulában és másokban, de már Petőfi-ben is, e „népi fi”-akban egyaránt meggyőződésévé érett, hogy a művészet mellett, közben, vagy általa a gyakorlatban is részt kell vállalni az elnyomottak felemelésének munkálásában, ott és úgy, ahogy a körülmények megkövetelik, vagy lehetővé teszik. Politikai szervezetbe nem tartozott, legalábbis annak idején az én tudtommal nem, de magányos harcosként tette a magáét.

„Kertmagyarország” címen – stilisztikai és retorikai stúdiumok nélkül – gyönyörű könyvet írt, melyben a kisparaszti gazdálkodás nyereségesebbé tételére vonatkozó elgondolásait foglalta össze. A minőségi kertgazdálkodás, a jövedelmező primőrtermelés – ő már akkor tudta és hirdette – csak fagytól védetten,